

שבויים בסטארודוב

Category: שמות, שמות

עם שלם נכלא בבית כלא ענק, ועונה בעבודות פרך. כשהוא יוצא לחירות, הוא מגלה שהחירות נועדה למטרה אחת: קבלת התורה, שבקיומן מצדיקים את נס השחרור.

הגזירה על יהודי סטארודוב

הנושא המדובר ביותר בימים אלה הוא כמובן סוגיית החטופים. אותם חטופים יושבים במנהרות החמאס אך ורק בשל היותם יהודים, וכולנו מתפללים לשלומם ולשובם.

שבויים וחטופים לצערנו אינם סיפור חדש בהיסטוריה היהודית. ישנם מאות אם לא אלפי סיפורים על יהודים שנחטפו ונשבו לבין הגויים, החל מיוסף הצדיק ועד לימינו. היום אני רוצה לחלוק אתכם סיפור שהתרחש לפני כמאה וארבעים שנה ברוסיה. זהו סיפור של מסירות נפש עצומה, אירוע שזעזע את כל יהודי רוסיה.

באותם שנים ממשלת רוסיה הנהיגה שירות צבאי חובה. הדבר התקבל בקהילה היהודית בעוינות, מסיבות מובנות. הזיכרונות משירות הצבאי ברוסיה ומה שכרוך בו ליהודי, הן מבחינה פיזית והן מבחינה רוחנית היו טריים, וכולם ידעו על ההגבלות החמורות שהוטלו על היהודים באותה תקופה. כצפוי, כולם חיפשו דרכים להימנע מגיוס. עם רמת ה'מסירות' וה'יושרה' של הפקידים הרוסיים שנודעו בשחיתותם, הדבר לא היה בלתי אפשרי. כך אירע גם בעיר סטארודוב.

בסטארודוב באותה תקופה כיהן כרב העיר הרב זלמן ניימרק ע"ה שהיה ידוע כאיש קדוש. בעיר גם התגורר יהודי עשיר וחצוף שהיה מקורב לשלטונות. החסידים חשו שהוא זומם מזימות, ופעם אחת, בעת מפגש בביתו של הרב, העליבו אותו. הוא התרגז מאוד, וכנקמה הלשין עליהם לשלטונות.

כדי להעצים את הסיפור, הוא סיפר לרשויות כי בקהילה היהודית קיימת קבוצה בשם חסידי חב"ד, שמונה מאות אלפי אנשים. מפקדתם נמצאת בליובאוויטש, אך יש להם נציגים בכל עיר במדינה, והרב ניימרק הוא החשוב שבהם. קבוצה זו שמה לה למטרה לתת חוקי השירות הצבאי, והרב ניימרק הוא הכוח המניע מאחורי המאמץ הזה, כאשר סטארודוב הפכה למרכז של תוכניות שונות להימנע מהגיוס.

הכלא שהפך לשיבה

ההאשמה התקבלה בזרועות פתוחות והרב נעצר (יחד עם בנו) כאסיר פוליטי ופילי מהדרגה הראשונה. הוא נכלא בתנאים חמורים, ללא אפשרות לתקשר עם העולם החיצון. לאחר עיון ברישומי הממשלה, גילו כי כמה מאות יהודים שוחררו משירות צבאי בעיר סטארודוב, והוצא צו סודי לעקוב אחריהם ולעצור את כולם. כ-80 איש נאסרו, בעוד השאר הצליחו להימלט ולהסתתר. החקירה הוטלה על חוקר נמרץ בשם לגנצוב, שלימים הפך לשר המשפטים.

בשל חומרת ההאשמות, סירבו לשחרר את הרב עד למשפט, והוא נותר במאסר במשך שנתיים עד שהגיע מועד המשפט. עם זאת, ככל שהתקדם הזמן, התרככו התנאים, שכן הרב ניימרק עשה רושם רב על הסוהרים. הם הכירו בו מהר מאוד כאדם גדול וקדוש, ועד מהרה העבירו אותו ואת בנו לחדר נקי ונעים, התירו להם לקבל אוכל כשר מהבית וכל ספרי הקודש שביקשו. תא הכלא שלהם הפך לבית מדרש, בו עסקו יומם ולילה בתורה ובעבודה. הוא אף כתב תשובות הלכתיות מתוך הכלא.

הודעות חשובות הוברחו דרך פתקים קטנים בכלי קפה עם דופן כפולה. ובמיוחד נמצא פתק שהגיע אליו מהרבי מהר"ש, שבו נאמר: "לגבי מצבך, אין לך לחשוש כלל, כפי ששמעת מאבי, הרבי [הצמח צדק]. ראוי ללמוד משניות מסכת ברכות וגמרא מסכת ברכות במשך כל השנה, וה' יברכך בכל הטוב, בכל אשר לבבך חפץ".

הרב זכה לכזו הערכה בכלא, שכשחג הסוכות הגיע, התירו לו לבנות סוכה. ימיו בכלא עברו עליו בלימוד תורה ותפילה ברמה רוחנית גבוהה ביותר, ובמשך כל חייו היה מדבר בגעגוע על אותם ימים.

סיפור מופלא התרחש במהלך מאסרו. באחד החדרים נכלא גנב ורוצח ידוע לשמצה, אדם שרצח עשרות אנשים. הוא היה כה אכזרי, שכאשר פגש ביהודי בדרכים בעודו אסור באזיקים ומלווה בשומרים חמושים, התחנן בפני החיילים שיאפשרו לו לרצוח את היהודי, אפילו כשהיה כבול; עד כדי כך היה מושחת. עם זאת, אותו רוצח היה פורץ בבכי כאשר שמע את קול תפילתו ודבקו של הרב.

הזכייה וההשתקה

בסופו של דבר הרב זוכה במשפט והצליח להביא לזיכוי של כל שאר הנאשמים. כמובן, עורכי דין גדולים היו מעורבים, אך השופטים ציינו כי הרוסית השבורה של הרב ניימרק השפיעה עליהם הרבה יותר מאשר הנאומים הארוכים, הרהוטים והמלוטשים של הפרקליטים.

נראה שסיפור זה, שהיה ידוע לכל בזמנו, הושתק בכוונה בעיתונים היהודיים של אותה תקופה. הסיבה לכך ברורה: הפצת הסיפור עלולה הייתה להביא לתוצאות חמורות עבור כל מי שסייע

ליהודים להתחמק מהגיוס הבלתי הוגן. הסכנה לא הייתה רק לחסידי סטארודוב. במהלך החקירות נשאלו החסידים על קשריהם עם העיירה ליובאוויטש ועם הרבי מהר"ש עצמו. הרבי היה תחת איום ישיר.

במכתבים מסטארודוב, מתואר כיצד החסידים הכחישו בתקיפות כל קשר לרבי המהר"ש. הם הסבירו לחוקרים כי נסיעותיהם התכופות לליובאוויטש היו רק לביקור באוהל הצמח צדק, שנפטר כ-15 שנים קודם לכן. הם סירבו בכל תוקף להפליל את הרבי.

המחיר שהיה על הרב זלמן ניימרק לשלם היה גבוה. בהיעדר ראיות נגד הרבי מהר"ש, הפך הרב ניימרק לדמות המרכזית בפרשה ונשקפה לו סכנה חמורה בהרבה. למרות זאת, הוא לא אמר דבר ולקח על עצמו את כל האחריות.

בדרך נס, הפרשה הסתיימה בזיכוי של כל החסידים [?] אך מסירות הנפש של הרב ניימרק לעולם לא נשכחה (מתוך מגזין 'דערער' לחודש כסלו).

לאן משתחררים?

השבוע אנו מתחילים את חומש שמות, 'חומש הגאולה'. כל הסיפור של גלות וגאולת מצרים הוא סיפור של פדיון שבויים. כל בני ישראל היו שבויים במצרים והפכו לעבדים בבית הכלא הגדול "שאפילו עבד אחד אינו יכול לברוח משם" (רש"י יתרו חי, ט).

והנה הקב"ה מתגלה למשה בסנה ואומר לו לך "ואמרת אל פרעה [?] שלח את בני ויעבדני". בסופו של דבר משה הלך לפרעה והשמיע באוזניו "כה אמר ה' אלוקי ישראל שלח את עמי [?] ויעבדוני", זאת הייתה ההתחלה של סיפור הגאולה שבסופו עם ישראל עמד למרגלות הר סיני, ושם הקב"ה הכריז "אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים".

ידועה השאלה מדוע לא נאמר "אשר בראתי שמים וארץ", הרי לא ניתן להשוות כל אירוע אחר לבריאת העולם? אחת מהתשובות לכך זה שהקב"ה רצה ללמד את עם ישראל ודרכו את העולם כולו את החשיבות של מצוות פדיון שבויים. זוהי מצווה כזו שהקב"ה בכבודו ובעצמו מתהדר בה ודווקא בה הוא מציג את עצמו לעם ישראל.

המטרה של יציאת מצרים היתה: "תעבדון את האלוקים על ההר הזה" [?] קבלת התורה. כל יהודי שזוכה שהקב"ה עושה לו כזה נס שהוא ניצל משבי, שעל זה אומרת הגמרא שזה קשה ממיתה ר"ל (ב"ב ח, א), עליו הזכות והחובה לזכור שהוא ניצל כדי להתחזק בתורה ומצוות.

בשנה וחצי האחרונים עם ישראל כולו שבוי בעזה (בלי להיכנס לוויכוח אם ההסכם שעשו השבוע היה נכון או לא). ברגע שיהודים שבויים יוצאים לחירות כולנו חווים את זה ביחד אתם. לכן עלינו כולנו לזכור שהמטרה של יציאת מצרים היא "תעבדון את האלוקים על ההר הזה".